

SİNOPTİK PROBLEM

Labirentte Bir Yolculuk

Mark Goodacre

Yayın No | Publication Number: 63

Book Title: The Synoptic Problem: A Way Through the Maze

Kitap Adı: Sinoptik Problem: Labirentte Bir Yolculuk

Yazar | Author: Mark Goodacre | orcid: 0000-0003-2155-3766

Çeviren | Translator: Agah Kavasoglu | orcid: 0009-0005-4804-5632

Editör | Editor: Delila Elçe | orcid: 0000-0001-5688-8350

Yayın Tarihi | Publication Date: Kasım 2025 | November 2025

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 236

ISBN: 978-625-5959-58-4

e-ISBN: 978-625-5959-59-1

DOI: 10.70717/dta.9786255959591

Atıf Bilgisi | Cite as: Goodacre, Mark. *Sinoptik Problem: Labirentte Bir Yolculuk*, çev. Agah Kavasoglu. Bursa: DTA Yayıncılık, 2025.

1. Hristiyanlık | Christianity
2. Erken Hristiyanlık | Early Christianity
3. Sinoptik İnciller / Sinoptik Problemi | Synoptic Gospels / Synoptic Problem

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout:

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Kitabın ilk baskısı matbu olarak Sheffield Academic Press tarafından 2001 yılında yayınlanmıştır. Kitabın çevirisi T&T Clarck International A Continuum Imprint esas alınarak yapılmıştır. Kitabın tüm matbu ve dijital telif hakları Mark S. Goodacre tarafından DTA Yayıncılık'a verilmiştir. Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

The first edition of this book was published in print by Sheffield Academic Press in 2001. The translation has been prepared on the basis of the T&T Clark International (a Continuum imprint) edition. All print and digital copyright for the book has been granted by Mark S. Goodacre to DTA Yayıncılık. Without the publisher's prior written permission, the whole or any part of this book may not be printed, published, reproduced, or distributed by electronic, mechanical, or photocopying means.

SİNOPTİK PROBLEM

Labirentte Bir Yolculuk

Mark Goodacre

Bursa 2025

Yazar Hakkında / About the Author

Mark Goodacre

Mark Goodacre, ABD'nin Kuzey Carolina eyaletindeki Duke Üniversitesi'nde Din Bilimleri profesörüdür. Oxford Üniversitesi'nde yüksek lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini almıştır. Araştırma alanları arasında İncil, Apokrif Yeni Ahit ve Tarihsel İsa bulunmaktadır.

Goodacre, *The Case Against Q: Studies in Markan Priority and the Synoptic Problem* (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2002), *Thomas and the Gospels: The Case for Thomas's Familiarity with the Synoptics* (Grand Rapids: Eerdmans, 2012) ve *The Fourth Synoptic Gospel: John's Knowledge of Matthew, Mark, and Luke* (Grand Rapids: Eerdmans, 2025) bulunmaktadır.

NT Pod adlı podcast'i de dahil olmak üzere, Yeni Ahit ve Hristiyanlığın kökenleri hakkında web kaynakları oluşturmasıyla tanınmaktadır. Goodacre, *The Passion* (BBC / HBO, 2008) ve *Finding Jesus* (CNN, 2015-17) dahil olmak üzere birçok TV ve radyo programında danışman olarak görev almıştır.

Mark Goodacre is a Professor of Religious Studies at Duke University, North Carolina, USA. He earned his MA, M.Phil and DPhil at the University of Oxford. His research interests include the Gospels, the Apocryphal New Testament, and the Historical Jesus.

Goodacre is the author of five books including *The Case Against Q: Studies in Markan Priority and the Synoptic Problem* (Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2002), *Thomas and the Gospels: The Case for Thomas's Familiarity with the Synoptics* (Grand Rapids: Eerdmans, 2012), and *The Fourth Synoptic Gospel: John's Knowledge of Matthew, Mark, and Luke* (Grand Rapids: Eerdmans, 2025).

He is well known for creating web resources on New Testament and Christian origins, including his podcast, the NT Pod. Goodacre has acted as consultant for several TV and radio programs including *The Passion* (BBC / HBO, 2008) and *Finding Jesus* (CNN, 2015-17).

Çeviren Hakkında / About the Translator

Agah Kavasoglu

2005 yılında Ordu, Ünye’de doğan Agah Kavasoglu, lise eğitimini Ünye Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde tamamladı. Lisans eğitimine Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde başlayan Kavasoglu, hazırlık sınıfının ardından İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin İngilizce İlahiyat programına geçiş yapmıştır. Akademik çalışmalarını Dinler Tarihi alanında, özellikle Yeni Ahit araştırmaları üzerine yoğunlaştırmaktadır. Konu hakkında makale çalışması ve kitap bölümleri bulunmaktadır. Yeni Ahit çalışmalarıyla ilgili güncel içerikler üreten Kavasoglu’nun bu çalışması, ilk kitap çevirisi olma özelliğini taşımaktadır.

Born in Ünye, Ordu in 2005, Agah Kavasoglu completed his high school education at Ünye Anadolu Imam Hatip High School. Kavasoglu began his undergraduate studies at Marmara University’s Faculty of Theology and, after the preparatory year, transferred to Istanbul University’s Faculty of Theology, English Theology program. He focuses his academic work in the field of History of Religions, particularly on New Testament studies. He has published articles and book chapters on the subject. Kavasoglu, who also produces current content related to New Testament studies, presents this work as his first book translation.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar ■ 9

Çevirenin Ön Sözü ■ 11

Ön Söz ■ 15

Bölüm I

Labirente Giriş:

Sinoptik Problem Üzerine Çalışmak ■ 19

Bölüm II

Labirenti Keşfetmek: Veriler ■ 45

Bölüm III

Markos'un Önceliği ■ 75

Bölüm IV

Markos'un Önceliği Üzerine İnşa Etmek ■ 109

Bölüm V

Q ■ 137

Bölüm VI

Q'ya Karşı Durum ■ 157

Bölüm VII

Labirentten Çıkış ■ 205

İleri Okuma ■ 215

Sözlük ■ 219

Kutsal Kitap Seminerleri ■ 222

Kaynakça ■ 229

Extended Summary ■ 233

KISALTMALAR

ABD	David Noel Freedman (ed.), The Anchor Bible Dictionary (New York: Ooubleday, 1992)
DBI	Dictionary of Biblical Interpretation
ETL	Ephemerides theologicae lovanienses
JBL	Journal of Biblical Literature
JSNTSup	Journalfor the Study of the New Testament, Supplement Series
NTS	New Testament Studies
SNTSMS	Society for New Testament Studies Monograph Series

ÇEVİRENİN ÖN SÖZÜ

Sinoptik Problem; Matta, Markos ve Luka İncil metinleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinden bu metinlerin kaynakları, yazarların redaksiyon yöntemleri ve anlatıların tarihsel gelişimi hakkında ortaya çıkan metinsel ve tarihsel bir sorundur. Bu problem, özellikle İsa figürünün anlatımındaki farklılıkları ve yazarların onu nasıl tasvir ettiğini inceleyerek, İncil metinlerinin oluşum sürecini ve “Kris-tolojik” algısını anlamaya üzerinedir.

Sinoptik Problem: Labirentte Bir Yolculuk kitabı, Prof. Dr. Mark Goodacre gibi alanın duayen bir ismi tarafından kaleme alınmış ve ilk kez 2001 yılında yayımlanmıştır. Goodacre, bu kitabı yazarken Sinoptik Problem’i bir labirente benzetmiş ve kitabın her bölümünde bu labirentin farklı yollarını keşfetmeye çalışmıştır. Her ne kadar bazen çıkmaz sokaklarla karşılaşsak da Goodacre, okuyucuyu sonunda (7. Bölüm) labirentten çıkararak Sinoptik Problem’i anlamış ve bu alanda bugüne kadar önerilmiş hipotez ve diyagramları kavramış bir kişi yapmayı hedeflemektedir.

Kitabın bir diğer özelliği ise çok derin detaylara inmeden Sinoptik Problem’i metaforlar aracılığıyla basit bir şekilde okuyucuya aktarmasıdır. Goodacre’in yazım tarzı hem konuyu anlaşılır kılmak hem de Sinoptik Problem’in derinliklerine girmeden temel kavramları sunmak adına oldukça başarılıdır. Bu, kitabın akademik alanda çok daha geniş bir kitleye hitap etmesini sağlamakta ve araştırmacılarla birlikte genel okuyucular için de erişilebilir kılmaktadır.

Böyle bir çeviriyi yapmamın arka plânında iki neden yatmaktadır. İlk olarak, Türkiye’de Yeni Ahit ve Hıristiyanlık alanlarında yapılan akademik araştırmalara katkı sunmayı amaçladım. İkinci olarak, “Sinoptik Problem” alanında çalışmalar yapacak olan araştırmacılara Türkçe bir başvuru eseri sunmak istedim. Sinoptik Problem, bu alana yapılan atıflar

ve kısa anlatımlar istisna tutulursa, Türkçede ilk defa olarak Zafer Duygu'nun *İnciller Güvenilir Metinler midir?* isimli kitap çalışmasında ve "Sinoptik Problem ve Redaksiyon Kritiği: Giriş Mahiyetinde Bir Değerlendirme" adlı makalesinde ele alınmış ve konuya dair temel bilgiler okurlara sunulmuştur. Ne var ki, Türkçe literatürde çevirisini sunduğumuz bu eser hacminde kapsamlı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın önemli bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

Kitap, sadece teorik bilgiler sunmakla kalmaz; aynı zamanda bu bilgileri bir araya getiren ve karmaşık ilişkileri basit bir şekilde açıklamaya çalışan bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Sinoptik Problem, sadece İncil metnlerinin tarihi çözümlemelerini içeren bir problem değil aynı zamanda eski metinler arasında anlam ilişkilerini anlamaya çalışan bir keşif yolculuğudur. Kitap okuyucuyu bu yolculuğa davet ederken, karmaşık ve bazen göz korkutucu olabilen konuları anlaşılır kılmaya çalışır.

Çeviri yaparken bazı kelimeleri olduğu gibi bırakmayı (örnek: *Synopsis*) veya sadece Türkçedeki harf transliterasyonunu vermeyi uygun gördüm (bkz. *Perikop*). Ancak bazı noktalarda, bağlamın gereği ve anlaşılabilirliği açısından farklı karşılıklar vermeye çalıştım. Bu noktada kavramları okuyucuya anlama noktasında kolaylık sağlaması ve metnin anlamını koruması doğrultusunda tercih etmeye özen gösterdim. Nihayetinde bir eserin çevirisini yapmak bir bakıma o metni yeni bir dilde tekrardan inşa etmektir. Bu nedenle orijinal metni Türkçeye aktarırken bazı noktalarda -yazarın mesajından ödün vermeden- farklı anlatımlar kullandım. Bununla birlikte, metnin akıcılığını ve anlaşılabilirliğini gözeterek yapılan dilsel tercihlere rağmen, okuyucunun ilk kez karşılaşacağı bazı terimlerin anlamında zorluk yaşanabilir. Bu gibi durumlarda, kitabın sonunda yer alan sözlük bölümünden yararlanılması, metnin daha sağlıklı kavranmasına katkı sağlayacaktır.

Umarım bu çeviri, Türkiye'deki Dinler Tarihi ve İncil araştırmaları alanında bir kaynak niteliği taşır ve bundan sonra yapılacak ileri düzey çalışmalara zemin hazırlar. Bu eserin, akademik çevrede daha fazla tartışmaya yol açmasını ve *Sinoptik Problem* konusundaki anlayışımızı derinleştirmemize katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Son olarak, çalışmayı kaleme alan ve başından beri ilgiyle destekleyen değerli Prof. Dr. Mark Goodacre'a, Goodacre ile doktora sonrası araştırmaları için çalışan ve benim her çalışmamda sabırla yardımcı olan değerli hocam Zafer Duygu'ya, çeviriyi kontrol ederek tamamlanmasında yardımcı olan arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Agah Kavasoglu

Taksim, İstanbul / Temmuz, 2025

ÖN SÖZ

Birçok Yeni Ahit araştırmacısı için Sinoptik Problem alanını çalışmak, her ne pahasına olursa olsun kaçınılması gereken bir iştir. Çünkü bu konu, araştırmacılar tarafından hem karmaşık hem de önemsiz addedilir. Konuyu çalışmaya koyulanlar, içinden asla çıkamayacakları bir bataklığa sürüklenecekleri ve farkında olmadan öğrencilerini de bu bataklığa çecekleri konusunda uyarılır. Oysa bu konuya zaman ayıranlar, bataklık benzetmesinin yersiz olduğunu, çok daha uygun bir metaforun labirent olduğunu görürler. Labirentler elbette bazen karmaşık olabilir ancak heyecanlı bir maceracıyı eğlenceli bir mücadeleye davet eder ve uzun keşiflerin sonunda bir çıkış yolu vaat eder. Ben de bu özel labirentte bir yol bulduğuma inanıyor ve sizi de yanımda götürmek istiyorum.

Bu kitabı, genellikle aşılmaz diye nitelenen konuyu -Sinoptik Problem'i- öğrencilere yeni bir giriş sağlayacak şekilde kaleme almayı umuyorum; ancak bununla birlikte labirente adım atmak, keşfetmek ve çıkmak isteyen herkese yönelik yazdım. Tüm Yunanca terimleri çevirip örnekler, sinopsisler ve özetleri cömertçe kullandım ve nihayetinde son kısımda ayrıntılı bir sözlük sundum. Ayrıca <http://www.ntgateway.com/maze> adresinde renklendirilmiş sinopsisler, makale bağlantıları ve kitabın konularıyla ilgili ek çalışmaları bulabilirsiniz.

Labirentteki yolculukta adım adım ilerleyeceğiz: Önce Sinoptik Problem'in ne olduğunu ve neden çalışılmaya değer olduğunu göreceğiz (Bölüm I), sonra verileri olabildiğince net ortaya koyacağız (Bölüm II). Ardından Markos'un Önceliği savunusunu sunacak (Bölüm III) ve sonuçlarını inceleyeceğiz (Bölüm IV). Popüler "Q" hipotezini tanıttak (Bölüm V) ve en sonunda Q'ya karşı argümanımızı ortaya koyacağız (Bölüm VI).

Okuyucular, burada tercih edilen Sinoptik Problem çözümünün (Farrer Teorisi) kısmen Ortodoks (doğru olarak kabul edilen öğreti), kısmen ortodoksi dışı (sıra dışı) olan bir çözüm olduğu konusunda uyarılmalıdır. Bu sıra dışı duruş, kitabın yalnızca son üçte birini (Bölüm V-VI'yı) doğrudan etkiliyor; yine de umarım kitabı baştan sona okursunuz. Sinoptik Problem'e ilişkin birçok giriş kitabında yerleşik görüşün sorgulamadan sunulduğunu görürsünüz; burada ister Q kuşkucusu ister Q yanlısı olun, Q karşıtı argümanın sempatik ve açıklayıcı biçimde sunulduğunu göreceksiniz.

Bu labirentte yolumu bulmak en çok da bu yolculukta yanımda olan yol arkadaşlarım sayesinde keyifli oldu. Kitabın yazımına başlamadan çok önce, Sinoptik Problem'e dair düşüncelerimi derinden etkileyen üç kişi vardı: Ed Sanders, Michael Goulder ve John Muddiman; onlar olmasaydı bu kitap gerçekleşemezdi. Oxford'da öğrenci iken Ed Sanders'ın Sinoptik İnciller dersleri büyüleyiciydi; Sinoptikleri inceleme tutkusunu bende ateşlediği için ona borçluyum. Bize sinopsis yöntemini tanıttı ve renklendirme yapmamızı teşvik etti; sanırım bu, Sinoptikler üzerine çalışmaya tam anlamıyla dalmak için ideal bir yoldu (Okuyucularımı da en yakın zamanda bunu denemeye davet edeceğim). Ama beni çok daha derinden etkileyen biri daha var ki, muhtemelen farkında bile değildir: Oxford Üniversitesi'nden doktora danışmanım John Muddiman. 1995'te Birmingham Üniversitesi Teoloji Bölümü'nde çalışmaya başladığımdan beri, önceki yıl Sürekli Eğitim Bölümü'nden ayrılmış olan Michael Goulder ile sohbet etme ve ondan öğrenme şansım oldu. İlk kitabım "Goulder and the Gospels" tam da onun fikirleri üzerineydi. Sinoptik Problem tartışmasında Michael ile birkaç noktada hâlâ görüş ayrılıklarım bulunsa da aramızdaki entelektüel bağ çok daha derin. Zaman zaman aklıma gelen büyük bir yeni fikrin aslında Michael'ın bir zamanlar okuduğum ve sonradan unuttuğum bir fikir olduğunu keşfettiğim bile oldu.

John Ashton'dan Stephen Carlson'a, David Parker'dan Jeff Peterson'a, Chris Rowland'dan Barbara Shellard'a kadar pek çok ismin teşvik ve entelektüel uyarıları da paha biçilemez oldu.

Ailem ve arkadaşlarımla yaptığım farklı ama birbirini tamamlayan yolculuklar da aynı derecede değerli; özellikle de düşüncelerimde kilit rol oynayan pek çok içgörüyü geliştirmemde bana rehberlik eden ve aklımı yerinde tutup ayaklarımı yere basmamı sağlayan eşim Viola, en büyük destekçim oldu. Kızlarımız Emily ile Lauren'in akademik çalışmalarım sırasında sundukları en keyifli dikkat dağıtıcılar olması ise bana bu kitabı onlara adanmak dışında bir seçenek bırakmadı.

Mark Goodacre